

УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ЦЕНТР ОХОРОНИ ТА ДОСЛІДЖЕНЬ ПАМ'ЯТОК АРХЕОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ
КУЛЬТУРИ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ
ПОЛТАВСЬКИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ імені Василя Кричевського

**ЗВІД
ПАМ'ЯТОК ІСТОРІЇ
ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ:
ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ**

Оржицький район

Полтава
ТОВ «АСМІ»
2015

УДК 904(457.53)
ББК 63.3(4Укр-4Пол)-7
3-43

***Друкується за рішенням Вченої ради Полтавського краєзнавчого музею
імені Василя Кричевського. Протокол № 1 від 18 березня 2015 р.***

Редакційна колегія тому:

Ю.В. Волошин, А.М. Киридон, В.О. Мокляк, Т.К. Кондратенко, О.Б. Супруненко, В.П. Титаренко, О.М. Титова,
Г.І. Фасій, К.Б. Фесик, М.А. Якименко

Упорядкування, наук. редагування, підготовка до друку та передмова В.О. Мокляка, редагування археологічної частини В.О. Мокляка, О.Б. Супруненка.

***При передруку, чи іншому використанні матеріалів, посилання на джерело обов'язкове.
Відповідальність за достовірність наведених фактів,
правильність цитування несуть автори статей.***

Автори статей: В.А. Андрієць, В.І. Боровський, В.М. Верещака, І.М. Гавриленко, І.В. Головка, О.П. Єрмак, А.А. Лавріненко, С.Л. Кигим, О.В. Коваленко, Ю.Г. Колеснік, Н.В. Кузьменко, І.М. Кулатова, М.І. Лахижа, О.С. Лимар, Л.М. Лугова, Р.С. Луговий, К.М. Мироненко, В.О. Мокляк, Ю.Ю. Моргунов, Л.Г. Мунько, В.І. Нєпріна, В.А. Павленко, Н.М. Сиволап, О.В. Сидоренко, О.А. Скирда, В.О. Слинько, Н.О. Стецюк, О.Б. Супруненко, О.М. Ткаченко, О.В. Халимон, Л.В. Чеботарьова, Н.Ф. Шаповал, В.В. Шерстюк, О.О. Шиян, А.Л. Щербань.

*На першій сторінці обкладинки
пам'ятка техніки млин вітряний кінця XIX ст в с. Круподеринці.*

- Звід** пам'яток історії та культури України: Полтавська область.
3-43 Оржицький район [Текст] = Register of Monuments of History and Culture of Ukraine: Poltava Region. Orzysia district / Полт. краєзн. муз. ім. В. Кричевського; Андрієць В.А., Боровський В.І., Верещака В.М. та ін.; ред. кол.: Ю.В. Волошин, А.М. Киридон, Кондратенко Т.К. та ін.; [упоряд., наук. ред. та передмова В.О. Мокляк]. – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2015. – 395 с. : іл.

ISBN 978-966-182-387-6

Пропоноване увазі читача видання продовжує серію публікацій матеріалів до «Зводу пам'яток історії та культури України», що знаходяться на території Полтавської області. Даний випуск присвячений пам'яткам природи, археології, історії, архітектури та техніки, що розташовані на території Оржицького району Полтавської області.

УДК 904(457.53)
ББК 63.3(4Укр-4Пол)-7

© Полтавський краєзнавчий музей
імені Василя Кричевського, 2015.
© Ю. Г. Колеснік, Р.С. Луговий, Л.М. Лугова,
Н.М. Сиволап, Н.О. Стецюк, О.Б. Супруненко,
В.В. Шерстюк, О.О. Шиян, ілюстрації, 2015
© ТОВ «АСМІ», оформлення, 2015

ISBN 978-966-182-387-6

Відмічені рослини, занесені до Червоної книги України (зозульки м'ясочервоні, сальвінія плаваюча, зозулинець болотний) та до регіонального списку (валеріана висока, латаття сніжно-біле, оман високий, пухирник звичайний).

Фауна досить різноманітна. Виявлені види тварин, занесені до Червоної книги України: лунь польовий та лучний, баранець великий, голуб-синяк, журавель сірий, шуліка чорний, кульон великий, видра річкова, горностай. Відмічені регіонально рідкісні види: чапля біла велика, лебідь-шипун, широконосіска, шилохвіст, чернь чубата, боривітер звичайний, кібчик, куріпка сіра, мородунка, турухтан, вальдшнеп, веретенник великий, крячок світлокрилий, вівчарик весняний, вуж водяний, часничниця звичайна та ін.

Заповідний об'єкт виступає стабілізатором мікроклімату, регулятором ґрунтових вод та водного режиму річки. Виконує екологічні та природоохоронні функції.

Джерела та література: НА ПКМ імені Василя Кричевського. – Спр. № 01-116. – Арк. 93; Байрак О. М., Стецюк Н. О. Охорона деяких рідкісних лікарських рослин Полтавщини в природно-заповідній мережі Полтавщини // Проблеми лікарського рослинництва: Тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції – Лубни: Інститут лікарських рослин УААН, 1996. – С. 4 – 6; Збережи, де стоїш, де живеш. По сторінках Червоної книги Полтавщини: Рослинний світ / Під заг. ред. О. М. Байрак. – Полтава: Верстка, 1998. – С. 159, 196; Зелена книга України / Під заг. ред. члена-кореспондента НАН України Я. П. Дідуха. – К.: Альтерпрес, 2009. – С. 305 – 306, 315–316, 317–318, 343–344; Регіональна екомережа Полтавщини / Під заг. ред. О. М. Байрак. – Полтава: Верстка, 2010. – С. 127 – 128; Червона книга України: Рослинний світ / Під заг. ред. члена-кореспондента НАН України Я. П. Дідуха. – К.: Глобалконсалтинг, 2009. – С. 38, 155, 168; Червона книга України: Тваринний світ / Під заг. ред. члена-кореспондента НАН України І. А. Акімова. – К.: Глобалконсалтинг, 2009. – С. 419, 420, 422, 442, 453, 455, 462, 539, 543.

Н.О. Стецюк, О.О. Шиян

424. Валу Посульського «Змійового» ділянка, X – перша половина XIII ст. (археол.)

Розташована на північ і південь від с. Чутівка, певно, і в самому селі, уздовж краю схилу та власне по схилу корінної тераси правого берега р. Сула лівобережного басейну р. Дніпро.

У 1980-х рр. ця смуга укріплень оглядалася Ю.Ю. Моргуновим, 1987 р. – М.П. Кучерою. Частина Змійового валу у складі оборонної системи Чутівського городища обстежувалася В.В. Шерстюком у 2014 р. під час інвентаризації пам'яток археології у

Ділянка займає смугу протяжністю бл. 5,3 км по схилу корінного берега р. Сула в межах Чутівської сільської ради, на північ та південь від с. Чутівка, з кількома розривами в балках.

Вал із ровом на терасоподібному виступі зберігся майже на всій протяжності між сс. Тарасівка і Чутівка та на південь від останнього села. Як правило, на більш схилах зустрічаються по 1 – 2 додаткових уступу, наприклад, в окремих ділянках нижче села.

Смуга ділянки «Змійового» валу, що примикає до городища, має протяжність у майже меридіональному напрямку – 0,23 км, з півночі вона обмежена ровом дитинця городища, з півдня – яром, по дну якого пролягає ґрунта дорога до заплави. Рештки укріплень мають типову і для інших територій двоскладову форму: на вершині зберігся добре помітний вал, нижче – доволі різке урвище ескарпу, рів, та ще один ескарп-підрізка. У південному секторі цієї смуги «Змійового» валу зберігся курганоподібний насип, що може бути частиною додаткових укріплень посаду городища на зразок башти над давнім шляхом.

Археологічні розкопки не проводилися.

Ділянка Посульського «Змійового» валу біля с. Чутівка – археологічний об'єкт, частина великої фортифікаційної системи, що була збудована, переважно, в X – XI ст., і виконувала важливі оборонні

функції аж до середини XIII ст. Потребує проведення додаткових обстежень.

Джерела: Кучера М. П. Отчет о работе экспедиции по исследованию Змиевых валов в 1987 г. // НА ІА НАНУ. – Спр. 1987/12. – Арк. 9 – 11. – Рис. 12; Моргунов Ю. Ю. Древнерусские памятники поречья Сулы / Моргунов Ю.Ю. – Курск, 1996. – С. 107 – 108. – Рис. 44:6; Моргунов Ю. Ю. Отчет о работе Посульской развед. группы ИА АН УССР в 1978 г. на территории Сумской и Полтавской обл. УССР. // НА ІА НАНУ. – Спр. 1978/31. – Арк. 23 – 25; Шерстюк В. В. Звіт від 08-10 жовтня 2014 р. про інвентаризацію пам'яток археології на території Оржицького району Полтавської області // Робочий архів ЦОДПА.

В.В. Шерстюк

425. Ґрунтовий могильник, скіфський час, VI – V ст. до н. е. (археол.)

Розташований за 0,70 км на схід від східної околиці с. Чутівка, на дюнно-му підвищенні заплави правого берега р. Сула лівобережного басейну р. Дніпро, в ур. Твань.

Вперше сліди захоронень на території могильника були виявлені місцевими мешканцями під час забору піску в 2004 – 2005 рр., а вже 2005 р. за фактом появи інформації про знахідки поховань місце було обстежене В.В. Шерстюком. У 2008 р. повторно ґрунтовий могильник оглянуто А. Л. Щербанем.

У 2005 р. було встановлено, що при вибиранні піску в стихійно діючому кар'єрі, було виявлено поховання в ямі з випростаною на

спині позицією, головою на захід. Кісткові антропологічні рештки були полишені на бровці ями та пізніше забрані для визначення, а речі з могили, серед яких був залізний кинджал-акінак, потрапили до місцевих жителів. За результатами антропологічних вивчень, встановлено, що небіжчиком був чоловік віком 35 – 40 років, який мав своєрідну насічку на зубах, що могла бути слідами закушування нитки, тятиви і т.д.

За обстеженням 2008 р. встановлено, що руйнування могильника тривало і в 2006 – 2008 рр. На площі 0,01 га (10 x 10 м), за свідченнями очевидців, знайдено ряд захоронень. Усі поховані лежали випростано на спині, головами – орієнтовно на захід. У одному з поховань виявлені: залізний акінак, бронзові наконечники стріл, кам'яний абразив (речі перебувають у приватній колекції), що дозволяють атрибутувати могильник як поховальну пам'ятку VI – V ст. до н. е.

Археологічні розкопки на пам'ятці не проводилися. Матеріали зберігаються у приватних збірках та Антропологічній лабораторії ЦОДПА.

Ґрунтовий могильник скіфського часу біля с. Чутівка – виразний, цікавий та наразі унікальний об'єкт зазначеного періоду не лише Оржищини, а й території «Скіфського Посулля», що потребує ретельного дослідження та якнайшвидшого взяття на облік та під охорону.

Джерела: Шерстюк В. В. Звіт від 19 вересня 2005 р. про археологічні обстеження на території Оржицького району Полтавської області 16-18 вересня 2005 р. // Робочий архів ЦОДПА; Щербань А. Л. Короткий звіт про дослідження археологічної спадщини України у 2008 році, здійснені археологічною експедицією Інституту керамології – відділення Інституту народознавства НАН України під керівництвом к.і.н. Щербаня Анатолія Леонідовича // Архів Польового комітету ІА НАН України. – 3 арк.

В.В. Шерстюк, А.Л. Щербань

426. Курган I (археол.)

Знаходиться за 2 км на захід від села, на плато правого берега р. Сула.

Обстежувався О.М. Ткаченком у 1989 р.

Наукове видання

Упорядник – **МОКЛЯК** Володимир Олександрович

**ЗВІД ПАМ'ЯТОК ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ:
ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ**

Оржицький район

Відповідальні за випуск: В.О. Мокляк, К.Б. Фесик.

Коректор – Н.М. Сиволап.

Комп'ютерна верстка – Є.А. Кулинич.

Підписано до друку 27.11.2015 р.

Формат паперу 70×100/16.

Папір офсетний. Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 32,5. Тираж 300 пр. (1-й запуск 1-130). Зам. № 11533.

Видавець і виготовлювач ТОВ «АСМІ».

36011, м. Полтава, вул. В. Міщенка, 2.

Тел./факс: (0532) 56-55-29.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

серія ДК №3357 від 25.12.2008 р.